

Kyoto Protokolü

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ SÖZLEŞMESİNE DAİR KYOTO PROTOKOL

GİRİŞ

Hükümetler Birleşmiş Milletlerin 1992 yılında yapılan İklim Değişikliği ile ilgili çerçeve sözleşmesini kabul ettiklerinde, bunun gelecekte daha etkili bir çalışma için sıçrama tahtası olabileceğini düşünmüşlerdi. Gözden geçirme, tartışma ve bilgi alışverişi sürecinin başlatılmasıyla toplantı, bilimsel anlayış ve politik amaç hususlarındaki değişimlere bir yanıt olarak diğer taahhütlerin de benimsenmesini mümkün kılmıştır.

Berlin’de 1995 yılında yapılan Taraflar Konferansı’nın (COP-1) ilk toplantısında talep edildiği şekliyle, gelişmiş Ülkelerin taahhütlerinin yeterliliğine ait ilk revizyon gerçekleştirilmiştir. Taraflar, emisyon değerlerini 2000 yılına kadar 1990’daki seviyesine indirme hususunda gelişmiş ülke taahhütlerinin sözleşmesi uzun vadedeki “tehlikeli antropojenik(insan kökenli) maddelerin iklim sistemine olan zararını” önleme amacını başarabilmede yetersiz olduğu kararına varmışlardır.

Bakanlar ve diğer resmi uzmanlar, gelişmiş ülkelerin taahhütlerini güçlendirmek hususundaki görüşmelerde yeni bir dönem başlatarak ve “Berlin Yaptırımını(Mandate)” kabul ederek karşılık vermişlerdir. Berlin Yaptırımı Ad hoc Komitesi(kısa süreli ve tek bir görev için toplanan) (AGBM) bir anlaşma taslağı oluşturmuş; sekiz oturum sonunda bu taslak son müzakere için COP-3 metnine dönüştürülmüştür.

Japonya’nın (Kyoto) ev sahipliği yaptığı ve Aralık 1997’de gerçekleştirilen bu üst düzey olaya yaklaşık 10 000 delege, gözlemci ve gazeteci katılmıştır. Konferans sonunda, sanayileşmiş ülkelerin bileşik sera etkisi oluşturan gaz emisyonlarını 2008-2012 arası döneme kadar 1990 ile kıyaslandığında en az % 5 daha azaltacaklarını oybirliği ile kabul ettikleri bir protokol kararı (1/CP.3) çıkmıştır. Yasal olarak bağlayıcı olan bu taahhüt, 150 yıl önce bu ülkelerde başlayan emisyonlardaki artış eğiliminde tarihi bir geri dönüşün meydana geldiği hususunda ümit vericidir.

Kyoto Protokolü 16 Mart 1998 tarihinde imzaya açılmıştır. Sanayileşmiş gruptan kaynaklanan 1990 yılı toplam karbondioksit emisyonunun en az %55’ini açıklayan gelişmiş ülkeler dahil olmak üzere, Sözleşmeye katılan en az 55 ülkenin onayını aldıktan 90 gün sonra yürürlüğe girecektir. Aynı zamanda İklim Değişikliği Sözleşmesinin Tarafları, Sözleşmedeki taahhütlerini gerçekleştirmeye devam edecekler ve Protokolün sonraki yıllarda yürütülmesi için hazırlanacaklardır.

KAPSAM

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine ait Protokolde madde başlıkları yoktur; aşağıdaki açıklayıcı konu başlıkları okuyucuya yardımcı olması amacıyla verilmiş olup, sayfa 3'te başlayan resmi metnin bir parçası değildir.

Giriş

1. Tanımlar
2. Politikalar ve önlemler
3. Ölçülen emisyon sınırlandırmaları ve azaltım taahhütleri
4. Taahhütlerin ortak yerine getirilmesi
5. Yöntemle ilgili hususlar
6. Emisyon azaltım birimlerinin elde edilmesi ve transferi (ortak yürütülecek)
7. Bilgilerin duyurulması
8. Bilgilerin gözden geçirilmesi
9. Protokolün gözden geçirilmesi
10. Mevcut taahhütlerin yerine getirilmesi hususunda ilerlemeye devam edilmesi
11. Mali mekanizma
12. Temiz kalkınma süreci
13. Protokoldeki Tarafların Toplanmasını Sağlayan Taraflar Konferansı
14. Sekretarya
15. Yardımcı organlar
16. Çok yönlü istişari süreç
17. Emisyon ticareti
18. Uyumsuzluk
19. Münakaşaların giderilmesi
20. Değişiklikler
21. Karar ve eklerin düzeltilmesi
22. Oy kullanma hakkı
23. Depositary (Vedia alan)
24. İmza ve tasdik, kabul, tasvip veya katılım
25. Yürürlüğe Girme
26. Çekinceler
27. Geri Çekilme
28. Esas Metinler

Ek-A :Sera gazları ve sektör/kaynak grupları

Ek-B :Ölçülen emisyon sınırlandırmaları veya tarafların azaltım taahhütleri

Sonraki sayfalarda verilen tablo ve üç adet COP kararı Kyoto Protokolünde bulunmamakla birlikte, burada verilmesinin nedeni Protokolün kabulü ve yürütülmesine dair bilgiler sağlamasıdır.

1/CP.3 Kararı : Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine dair Kyoto Protokolü.

2/CP.3 Kararı : Kyoto Protokolü ile ilgili metodolojik hususlar

3/CP.3 Kararı : sözleşmesinin 4. Maddesinin 8. ve 9. paragraflarının yürütülmesi

Tablo: Kyoto protokolünün 25. Maddesindeki amaçlar doğrultusunda, 1990 yılında Ek-1'deki Tarafların toplam karbondioksit emisyonları.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ ÇERÇEVE SÖZLEŞMESİNE DAİR KYOTO PROTOKOLÜ

Bu Protokolün Tarafları,

Bundan sonra “Sözleşme” olarak anılacak olan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesine katılan Taraflar olup,
2. Maddede belirtildiği gibi sözleşmenin nihai amacını takip ederek,
sözleşmenin şartlarını göz önünde tutarak,
sözleşmenin 3. Maddesinin idaresinde,
Sözleşmeye katılan Taraflar Konferansı’nın ilk oturumunda alınan 1/CP.1 kararı ile kabul edilen Berlin Yaptırımına göre,

aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmışlardır:

1. MADDE

Bu Protokolün amacı bakımından, sözleşmenin 1. Maddesinde bulunan tanımlar uygulanacaktır. Buna ilaveten:

1. “Taraflar Konferansı”, Sözleşmeye katılan Tarafların Konferansıdır.
2. “Sözleşme”, 9 Mayıs 1992 tarihinde New York’ta kabul edilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesidir.
3. “İklim Değişikliği İle İlgili Hükümetler arası Panel”, Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programının ortak katılımıyla 1988’de oluşturulan İklim Değişikliğine dair Hükümetler arası Paneldir.
4. “Montreal Protokolü”, 16 Eylül 1987’de Montreal’de kabul edilen ve Ozon Tabakasını İncelten Maddelerle İlgili Protokol olup, daha sonra tanzim ve tadil edilmiştir.
5. “Mevcut ve Oy Kullanan Taraflar”, Sözleşmede bulunan ve olumlu veya olumsuz oy kullanan ülkelerdir.
6. “Taraflar”, metinde başka şekilde belirtilmedikçe bu Protokole Taraf olan anlamındadır.
7. “Ek-1’deki Taraf”, sözleşmenin Ek-1 kısmına dahil olan bir Taraf veya değişiklik olabilirse sözleşmenin 4. Maddesinin 2(g) paragrafı gereği bildirimde bulunan Taraf anlamındadır.

2. MADDE

1. Ek-1’deki Taraflardan her biri, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek için 3. Maddedeki ölçülen emisyon sınırlandırması ve azaltım taahhütlerinin yerine getirilmesi hususunda şunları yapacaktır:
(a) Ulusal koşullarla uyumlu olarak, aşağıdaki politika ve önlemleri yürütecek ve diğerlerini özenle hazırlayacaktır:
(i) Ulusal ekonominin ilgili sektörlerinde enerji etkinliğinin artırılması;
(ii) İlgili Uluslar arası Çevre anlaşmalarındaki taahhütleri dikkate alarak, Montreal Protokolünce denetlenmeyen sera gazlarının depolanması ve çökmelerinin artırılması ve korunması; Sürdürülebilir orman yönetimi uygulamaları, ağaçlandırma ve yeniden orman meydana getirilmesinin teşviki;
(iii) İklim değişikliği değerlendirmeleri ışığında sürdürülebilir tarım şekillerinin teşvik edilmesi;
(iv) Yeni ve yenilenebilir enerji kaynakları, karbondioksiti tutucu teknolojiler ile ileri

ve yeni, çevre konusunda önemli olan teknolojilerin teşviki, geliştirilmesi ve kullanımının artırılması ile ilgili araştırma yapılması;

(v) sözleşmenin amacına ve piyasa araçlarının uygulanmasına aykırı düşen sera gazı salan tüm kesimlere para yardımında bulunma ve piyasa uyumsuzlukları, mali teşvikler, vergi ve gümrük istisnalarını kademeli olarak azaltma veya sona erdirmeye;

(vi) Montreal Protokolünce denetlenmeyen sera gazları emisyonunun sınırlayan veya azaltan politika ve önlemleri teşvik etmeyi amaç edinen ilgili sektörlerde uygun reformların desteklenmesi;

(vii) Montreal Protokolünce denetlenmeyen taşıma sektöründeki sera gazları emisyonlarının sınırlandırılması ve/veya azaltılması ile ilgili önlemler;

(viii) Enerji üretimi, nakli ve dağıtımını gibi atık yönetiminde iyileştirme ve kullanım yoluyla metan emisyonunun sınırlandırılması ve/veya azaltılması.

(b) Sözleşmenin 4. Maddesinin 2(e)(i) paragrafına uygun olarak bu maddede kabul edilen politika ve önlemlerin bireysel veya bileşik etkinliğini artırmak için diğer Taraflarla işbirliği yapacaktır. Bu işbirliği oluşumuna kadar bu Taraflar; karşılaştırılabilirlik, şeffaflık ve etkinliklerinin iyileştirilmesi yollarının geliştirilmesi dahil olmak üzere, bu politika ve önlemlerle ilgili tecrübe paylaşımı ve bilgi alışverişi hususunda adım atacaktırlar. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, ilgili tüm bilgileri dikkate alarak ilk oturumunda veya daha sonra mümkün olduğunda böyle bir işbirliğini kolaylaştırma yollarını değerlendirecektir.

2. Ek-1'deki Taraflar, sırasıyla Uluslar arası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslar arası Denizcilik Örgütü ile birlikte çalışarak, havacılık ve deniz dibindeki yakıtlardan kaynaklanan ve Montreal Protokolünce denetlenmeyen sera gazları emisyonlarının sınırlandırılması veya azaltılmasını takip edeceklerdir.
3. Ek-1'deki Taraflar; iklim değişikliğinin olumsuz etkileri, uluslar arası ticarete olan etkileri ve gelişmekte olan ülkelerle ilgili özellikle 4. Maddenin 8. ve 9. paragraflarında açıklanan diğer Taraf ülkelere olan sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler dahil olmak üzere, sözleşmenin 3. Maddesini göz önünde tutarak, olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde bu maddedeki politika ve önlemleri yürütme hususunda çaba sarf edeceklerdir. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, bu paragraftaki şartların yerine getirilmesini teşvik etmek amacıyla, uygun bir şekilde harekete geçebilir.
4. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, farklı ulusal koşullar ve potansiyel etkileri göz önünde tutarak, yukarıda 1(a) paragrafındaki politika ve önlemlerden birini koordine etmenin yararlı olacağına karar verirse, bu politika ve önlemlerin koordinasyonunun oluşturulmasına ait yol ve araçları değerlendirecektir.

3. MADDE

1. Ek-1'deki Taraflar, Ek-A'da sıralanan sera gazlarının insan kökenli agregat karbondioksit eşdeğeri emisyonları, Ek-B'de kayıtlı ölçülen emisyon sınırlandırmaları ve azaltım taahhütlerine göre, bu gazların genel emisyonunun 2008 ile 2012 yılı arasındaki dönemde 1990'daki seviyesinin en az % 5 aşağısına indirileceği görüşüyle ve bu maddedeki koşullara göre hesaplanan, kararlaştırılmış miktarları geçmeyeceğini bireysel veya ortak olarak temin edeceklerdir.
2. Ek-1'deki Taraflardan her biri, 2005 yılına kadar bu protokoldeki taahhütlerini yerine getirmede görülebilir bir ilerleme kaydetmiş olacaktır.
3. Her taahhüt döneminde karbon stoklarında doğrulanabilir değişiklikler olarak ölçülen ve 1990 yılından itibaren doğrudan insan etkisiyle arazi kullanımındaki değişim ile

ağaçlandırma, tekrar orman oluşturma ve orman açma ile sınırlı ormancılık faaliyetleri sonucu çökme yoluyla uzaklaşma ve kaynaklardan gelen sera gazı emisyonlarındaki net değişiklikler, Ek-1'deki Taraflardan her birinin bu maddedeki taahhütlerini karşılamada kullanılacaktır. Bu faaliyetlere bağlı çökme yoluyla uzaklaşma ve kaynaklardan gelen sera gazı emisyonları şeffaf ve doğrulanabilir bir şekilde bildirilecek ve 7. ve 8. Maddelere göre gözden geçirilecektir.

4. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının ilk oturumundan önce, Ek-1'deki Taraflardan her biri Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubunca değerlendirilmek üzere 1990'daki karbon stokları seviyesini belirlemek ve sonraki yıllarda karbon stoklarında meydana gelen değişiklikleri tahmin edebilmek amacıyla veri temin edecektir. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı ilk oturumunda veya daha sonra mümkün olduğunda, usuller, kurallar ile nasıl ve hangisinin kullanılacağına dair prensiplere göre karar verecek ve belirsizlikler, bildirimde şeffaflık, doğrulanabilirlik, İklim Değişikliğine Dair Hükümetler arası Paneldeki metodolojik çalışma ve 5. Maddeye göre Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubunca sunulan tavsiye ve Taraflar Konferansının kararları dikkate alarak; tarım toprakları, arazi kullanımındaki değişim ve ormancılık gruplarında kaynaklardan gelen sera gazı emisyonlarında ve çökme yoluyla uzaklaşmadaki değişikliklerle ilgili insan kaynaklı faaliyetleri Ek-1'deki Taraflar için kararlaştırılan miktarlara ekleyecek veya bundan çıkaracaktır. Bu faaliyetlerin 1990'dan itibaren yürürlükte olması şartıyla Taraflardan biri böyle bir kararı insan kaynaklı bu ilave faaliyetlere ilk taahhüt döneminde uygulama konusunda seçim yapabilecektir.
5. Taraflar Konferansı'nın ikinci oturumundaki 9/CP.2 kararına göre baz yıl veya dönemini belirlemiş ve piyasa ekonomisine geçme sürecinde olan Ek-1'deki Taraflar, bu maddedeki taahhütlerini yerine getirmede o baz yıl veya dönemi kullanacaklardır. Ayrıca sözleşmesin 12. Maddesindeki ilk ulusal bildirimini henüz yerine getirmemiş ve piyasa ekonomisine geçme sürecinde olan Ek-1'deki diğer bir Taraf, bu maddedeki taahhütlerini yerine getirmek için 1990 yılı dışında tarihsel bir baz yıl veya dönem kullanma niyetini bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansına bildirebilir. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı böyle bir bildirim hususunda gerekli kararı verecektir.
6. Sözleşmenin 4. Maddesinin 6. Paragrafını dikkate alarak; bu maddelerin dışında, bu protokoldeki taahhütlerini yerine getirme hususunda piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan Ek-1'deki Taraflara, bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca belirli bir ölçüde esneklik sağlanacaktır.
7. Ölçülen emisyon sınırlandırması ve azaltımına ait ilk taahhüt dönemi olan 2008-2012 yılları arasında, Ek-1'deki Taraflardan her biri için kararlaştırılan miktar 1990 yılı veya yukarıdaki 5. Paragrafa göre belirlenen ve beşin katları şeklinde olan baz yıl veya dönemde, Ek-A'da sıralanan insan kaynaklı agrega karbondioksit eşdeğeri sera gazlarının emisyonları Ek-B'de verilen yüzde değerine eşit olacaktır. 1990 yılındaki sera gazı emisyonlarının kaynağını arazi kullanımındaki değişiklik ve orman sektörü oluşturan Ek-1'deki Taraflar, kararlaştırılan miktarların hesaplanması için insan kökenli agrega karbondioksit eşdeğeri kaynaklar gelen emisyon ile 1990'da arazi kullanımındaki değişiklikten kaynaklanan çökme yoluyla uzaklaşma arasındaki farkı 1990 baz yılı veya dönemindeki emisyonlara dahil edeceklerdir.
8. Ek-1'deki Taraflardan biri, yukarıdaki 7. Paragrafta verilen hesaplama amacıyla hidrofluorokarbon, perfluorokarbon ve sülfür heksaflorür için 1995 yılını baz yıl olarak kullanabilir.

9. Ek-1'deki Tarafların sonraki dönemler için taahhütleri, 21. Maddenin 7. Paragrafındaki şartlara göre kabul edilecek olan, bu protokoldeki Ek-B'ye ait değişikliklerle yapılacaktır. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, yukarıda 1. Paragrafta belirtilen ilk taahhüt döneminin bitiminden en az yedi yıl önce bu taahhütleri değerlendirmeye başlayacaktır.
10. 6. veya 17. Maddelerdeki şartlara göre bir Tarafın diğerinden aldığı herhangi bir emisyon azaltım birimi veya kararlaştırılan miktarın bir kısmı, alan Taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir.
11. 6. veya 17. Maddelerdeki şartlara göre bir Tarafın diğerine verdiği herhangi bir emisyon azaltım birimi veya kararlaştırılan miktarın bir kısmı, veren Taraf için belirlenen miktardan düşülecektir.
12. 12. Maddenin şartlarına göre bir Tarafın diğer bir Taraftan aldığı onaylanmış emisyon azaltımları, alan Taraf için kararlaştırılan miktara eklenecektir.
13. Ek-1'deki bir Tarafın emisyonları bir taahhüt döneminde bu Maddede belirlenen miktarların altındaysa, bu fark ilgili Tarafın isteği üzerine sonraki taahhüt dönemlerinde O Taraf için kararlaştırılan belirlenmiş miktara eklenecektir.
14. Ek-1'deki Taraflardan her biri, gelişmekte olan Taraf ülkeler ve özellikle sözleşmenin 4. Maddesinin 8. ve 9. Paragraflarında tanımlanan ülkeler üzerine olan olumsuz sosyal, çevresel ve ekonomik etkileri asgariye indirecek şekilde yukarıda 1. Paragrafta sözü geçen taahhütleri yerine getirme hususunda gayret sarf edecektir. Bu paragrafların yürütülmesi hususunda Taraflar Konferansı'nın ilgili kararları ile aynı doğrultuda olmak üzere, bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, bu paragraflarda atıfta bulunulan Taraflar üzerine iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve/veya tepki önlemlerinin etkilerinin en aza indirilmesi için gerekli olan faaliyetlerin neler olduğunu ilk oturumunda değerlendirecektir. Müzakere edilecek konu başlıkları arasında para temini, sigorta ve teknoloji transferi yer alacaktır.

4. MADDE

1. 3. Maddedeki taahhütleri ortak yerine getirme kararı almış olan Ek-1'deki Taraflardan biri, Ek-A'da sıralanan toplam bileşik insan kaynaklı agrega karbondioksit eşdeğeri sera gazı emisyonlarının, Ek-B'de verilen ölçülen emisyon sınırlandırması ve azaltım taahhütleri ile 3. Maddedeki şartlara göre hesaplanan kararlaştırılmış miktarları aşmaması şartıyla bu taahhütleri yerine getirmiş olduğu varsayılacaktır. Anlaşmaya varan Taraflardan her birine tahsis edilen emisyon seviyesinin sınırları o anlaşmada belirlenecektir.
2. Böyle bir anlaşmaya varan Taraflar, bu Protokolün onaylanma, kabul, tasvip ve katılma belgelerinin tevdi tarihinde anlaşma şartlarını Sekreteryaya'ya bildireceklerdir. Sekreteryaya Sözleşmeye imza koyan ve taraf olan ülkeleri anlaşma şartları hakkında sırayla bilgilendirecektir.
3. Bu anlaşma 3. Maddenin 7. Paragrafında belirtilen taahhüt dönemi boyunca yürürlükte kalacaktır.
4. Ortak hareket eden Taraflar, bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün çerçeve çalışmasında bulunur ve bu örgütle birlikte olursa, bu Protokolün kabulünden sonra örgüt içeriğindeki herhangi bir değişiklik bu Protokoldeki mevcut taahhütleri etkilemeyecektir. Örgüt içeriğindeki değişiklik sadece değişikliği takiben kabul edilen 3. Maddedeki taahhütlerin amacı açısından uygulanacaktır.
5. Toplam bileşik emisyon azaltım seviyesine ulaşmada böyle bir anlaşmaya katılan Taraflarca bir başarısızlık söz konusu olduğunda, bu anlaşmaya katılan Taraflardan

her biri anlaşmada sınırları belirlenen kendi emisyon seviyelerinden sorumlu olacaklardır.

6. Ortak hareket eden Taraflar, bu Protokole Taraf olan bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün çerçeve çalışmasında bulunur ve bu örgütle birlikte olursa, toplam bileşik emisyon azaltım seviyesini elde etmede bir başarısızlık söz konusu olduğunda, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütünün üye ülkelerinin her biri tek tek ve 24. Maddeye göre hareket eden bölgesel ekonomik entegrasyon örgütüyle birlikte, bu maddede bildirildiği şekliyle kendi emisyon seviyelerinden sorumlu olacaklardır.

5. MADDE

1. Ek-1'deki Taraflardan her biri, ilk taahhüt döneminin başlamasından önce bir yıldan geç olmamak üzere, Montreal Protokolüncü denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli emisyonların ve tüm sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasının tahmini hususunda ulusal bir sistemde yer alacaklardır. Aşağıdaki 2. Paragrafta belirlenen yöntemleri kapsayacak olan bu ulusal sistemler için gerekli esaslar bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca ilk oturumda karara bağlanacaktır.
2. Montreal Protokolüncü denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli emisyonlar ve tüm sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasını tahmin etme yöntemleri, İklim Değişikliğine Dair Hükümetler arası Panel tarafından kabul edilenler olacak ve Taraflar Konferansının üçüncü oturumunda karara bağlanacaktır. Bu yöntemlerin kullanılmadığı yerlerde, uygun düzenlemeler bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının ilk oturumunda karar alınan yöntemlere göre yapılacaktır. İklim Değişikliğine Dair Hükümetler arası Panel çalışmaları, inter alia, ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Grubunca sunulan tavsiyeler esas olmak üzere, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı tamamen Taraflar Konferansının ilgili kararlarını dikkate alarak, bu yöntem ve düzenlemeleri düzenli olarak yeniden gözden geçirecek ve uygun şekilde değişiklikler yapacaktır. Yöntem ve düzenlemelere ait herhangi bir değişiklik, bu değişiklik sonrası kabul edilen bir taahhüt dönemine göre yalnızca 3. Maddedeki taahhütlerle olan uyumluluğu araştırmak amacıyla kullanılacaktır.
3. Kaynaklar yoluyla karbondioksit eşdeğeri insan kökenli emisyonları ve Ek-A'da sıralanan sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasını hesaplamak için kullanılan küresel ısınma potansiyelleri, İklim Değişikliğine Dair Hükümetler arası Panel tarafından kabul edilenler olacak ve üçüncü oturumunda Taraflar Konferansınca karara bağlanacaktır. İklim Değişikliğine Dair Hükümetler arası Panel çalışmaları, inter alia, ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Grubunca sunulan tavsiyeler esas olmak üzere, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, tamamen Taraflar Konferansının ilgili kararlarını dikkate alarak sera gazlarının her birinin küresel ısınma potansiyelini düzenli olarak gözden geçirecek ve uygun şekilde düzeltmeler yapacaktır. Küresel ısınma potansiyeline ait herhangi bir düzeltme, bu düzeltme sonrası kabul edilen bir taahhüt dönemine uygun olarak yalnızca 3. Maddedeki taahhütlere uygulanacaktır.

6. MADDE

1. 3. Maddedeki taahhütleri karşılamak amacıyla, Ek-1'deki bir Taraf aşağıdakileri sağlamak koşuluyla, herhangi bir ekonomi sektöründe kaynaklardan gelen insan kökenli emisyonların azaltılmasını veya sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasını

amaçlayan projelerden elde edilen emisyon azaltım birimlerini diğer bir Tarafa verebilir veya ondan alabilir:

- (a) Böyle bir projede müdahil Tarafların onayı vardır;
 - (b) Böyle bir proje kaynaklardan gelen emisyonlarda bir azalma veya çökmeler yoluyla olan uzaklaşmada bir artış sağlar;
 - (c) 5. ve 7. Maddelerdeki yükümlülüklerle uygun olmazsa herhangi bir emisyon azaltım birimi alınmaz;
 - (d) Emisyon azaltım birimlerinin alınması, 3. Maddedeki taahhütleri karşılamak amacıyla yapılan ülke içi faaliyetlere bir ilave olacaktır.
2. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, doğrulama ve bildirme prensipleri dahil olmak üzere bu maddenin yürütülmesi için gerekli prensipleri titizlikle ortaya koyacaktır.
 3. Ek-1'deki Taraflardan biri kendi sorumluluğu altında, bu maddedeki emisyon azaltım birimlerinin oluşturulması, bir başkasına verilmesi veya alınmasına yönelik faaliyetlerde yasal kuruluşları yetkili kılabilir.
 4. 8. Maddenin ilgili şartlarına göre, bu maddede atıfta bulunulan isteklerin Ek-1'deki Taraflardan biri tarafından yürütülmesine dair bir sorun belirlenirse; emisyon azaltım birimlerinin verilmesine ve alınmasına, böyle bir birimin bir Tarafça 3. Maddedeki taahhütlerini karşılamada kullanılmaması şartıyla, sorun tespit edildikten sonra uyum hususu çözülene dek devam edilebilir.

7. MADDE

1. Ek-1'deki Taraflardan her biri, aşağıdaki 4. Paragrafa göre belirlenecek olan ve 3. Madde ile uyumluluğu sağlamak amacıyla gerekli ilave bilgileri, Taraflar Konferansının ilgili kararlarına göre beyan edilen ve Montreal Protokolüncü denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli emisyonlar ve sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasına ilişkin yıllık envanterine dahil edecektir.
2. Ek-1'deki Taraflardan her biri, aşağıdaki 4. Paragrafa göre belirlenecek olan ve bu Protokoldeki taahhütlerle olan uyumluluğu göstermek için gerekli ilave bilgileri sözleşmenin 12. Maddesinde beyan olunan ulusal bildirimine dahil edecektir.
3. Ek-1'deki Taraflardan her biri, bu Protokol ilgili Taraf için yürürlüğe girdikten sonraki taahhüt döneminin ilk yılı için Sözleşmede yerine getirilmesi gereken ilk envanter ile başlayarak, yukarıdaki 1. Paragrafta istenen bilgileri beyan edecektir. Her bir Taraf bu Protokol kendisi için yürürlüğe girdikten ve aşağıdaki 4. Paragrafta verildiği şekliyle prensipleri kabul ettikten sonra Sözleşmede yerine getirilmesi gereken ilk ulusal bildirimünün bir parçası olarak yukarıdaki 2. Paragrafta istenen bilgileri beyan edecektir. Bu maddede istenilen bilgilerin daha sonraki beyan sıklığı Taraflar Konferansınca karara bağlanan ulusal bildirimlerin beyanı için kullanılacak zaman tarifesini dikkate alınarak, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca belirlenecektir.
4. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansınca kabul edilen Ek-1'deki Tarafların ulusal bildirim hazırlığı için belirlenen esasları dikkate alarak, bu maddede istenen bilgilerin hazırlanması için gerekli esasları ilk oturumunda alacak ve ondan sonra periyodik olarak gözden geçirecektir. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı ayrıca, ilk taahhüt döneminden önce kararlaştırılan miktarların hesaplanması için gerekli usulleri de karara bağlayacaktır.

8. MADDE

1. Ek-1'deki Taraflardan her birinin beyan ettiği 7. Maddedeki bilgiler Taraflar Konferansının ilgili kararlarına izleyerek ve aşağıdaki 4. Paragrafta bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca bu amaç için kabul edilen esaslara göre uzman inceleme ekibince gözden geçirilecektir. Ek-1'deki Taraflardan her birinin 7. Maddenin 1. Paragrafı gereği beyan ettiği bilgiler, emisyon envanterleri ile karşılaştırılan miktarların yıllık derlenmesi ve hesaplanmasının bir parçası olarak gözden geçirilecektir. Buna ilaveten, Ek-1'deki Taraflardan her birinin 7. Maddenin 2. Paragrafı gereği beyan ettiği bilgiler bildirimlerin değerlendirilmesinin bir parçası olarak gözden geçirilecektir.
2. Uzman inceleme ekipleri Sekreteryaya tarafından koordine edilecek ve Taraflar Konferansının bu amaç için ortaya koyduğu esaslara göre Sözleşmedeki Taraflarca ve uygun görüldüğünde Hükümetler arası örgütlerce aday gösterilenlerden seçilecek uzmanlardan oluşacaktır.
3. İnceleme süreci bu Protokolün bir Tarafça yürütülmesine dair tüm hususların tam ve kapsamlı bir değerlendirmesini sağlayacaktır. Uzman inceleme ekipleri, ilgili Tarafın taahhütlerinin yürütülmesini değerlendirerek ve taahhütlerin gerçekleştirilmesindeki potansiyel sorunlar ile etkili olan faktörleri belirleyerek bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansına bir rapor hazırlayacaktır. Bu raporların sözleşmeye katılan Taraflara dağıtımını Sekreteryaya tarafından yapılacaktır. Sekreteryaya, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca yapılacak daha ileri bir değerlendirme için bu raporlarda belirtilen yürütme sorunlarını liste haline getirecektir.
4. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansının ilgili kararlarını göz önünde tutarak uzman inceleme ekiplerince bu Protokolün yürütülmesinin incelenmesine dair esasları ilk oturumunda kabul edecek ve daha sonra periyodik olarak gözden geçirecektir.
5. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, Yürütme Yardımcı Grubu ve uygun görülürse, Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Grubunun desteğiyle şu hususları değerlendirecektir:
 - (a) 7. Madde gereği Taraflarca beyan edilen bilgiler ve bu maddede istenenlerle ilgili uzman değerlendirme raporları;
 - (b) Taraflarca ortaya konulan sorunlar gibi yukarıdaki 3. Paragrafta Sekreteryaya tarafından listelenen yürütme sorunları.
6. Yukarıdaki 5. Paragrafta atıfta bulunulan bilgilerin değerlendirilmesine göre, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı bu Protokolün yürütülmesine dair gerek duyulan herhangi bir husus hakkında kararlar alacaktır.

9. MADDE

1. Bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, konu ile ilgili teknik, sosyal ve ekonomik bilgiler gibi iklim değişikliği ve etkilerine ait mevcut bilimsel bilgi ve değerlendirmelerin ışığında, bu Protokolü periyodik olarak gözden geçirecektir. Bu değerlendirmeler, Sözleşmedeki ilgili görüşlerle ve özellikle sözleşmenin 4. Maddesinin 2(d) paragrafınca ve 7. Maddesinin 2(a) paragrafınca istenenlerle koordineli olacaktır. Bu görüşler esas alınarak, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı uygun eylemi gerçekleştirecektir.

2. İlk değerlendirme, bu Protokoldeki Tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının ikinci oturumunda yer alacaktır. Daha sonrakiler dzenli aralıklarla ve uygun zamanda yapılacaktır.

10. MADDE

Tarafların hepsi, ortak ancak farklılaşmış sorumluluklarını ve spesifik ulusal ve bölgesel kalkınma önceliklerini, amaçlarını ve koşullarını dikkate alarak, Ek-1'de olmayan Taraflar için yeni bir taahhüt ortaya koymadan ve sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafındaki mevcut taahhütleri teyit ederek ve sözleşmenin 4. Maddesinin 3., 5. ve 7. Paragraflarını göz önünde tutarak, sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirebilmek için bu taahhütlerin yerine getirilmesindeki ilerlemeye devam ederek, şunları yapacaklardır:

1. (a) Uygun olan yerde ve mümkün olabildiğinde masraf-etkin ulusal ve uygun olan yerde lokal emisyon faktörlerinin iyileştirilmesi için bölgesel programlar ile Taraflar Konferansınca kararlaştırılacak olan karşılaştırılabilir yöntemleri kullanarak ve Taraflar Konferansınca kabul edilen ulusal bildirim hazırlığına ait esaslara göre Montreal Protokolünce denetlenmeyen kaynaklardan gelen insan kökenli emisyonlar ve tüm sera gazlarının çökme yoluyla uzaklaşmasına ait ulusal envanterlerin hazırlanması ve periyodik güncelleşmesi için her bir Tarafın sosyoekonomik şartlarını yansıtan faaliyet verileri ve/veya modellerini kesin ve açık olarak belirtmek;
2. (b) İklim değişikliğini azaltıcı önlemleri ve iklim değişikliğine yeterince adaptasyon sağlayıcı önlemleri içeren ulusal ve uygun olan yerde bölgesel programlar yapmak, yürütmek, yayımlamak ve düzenli olarak güncellemek;
(i) Bu programlar, inter alia, enerji, ulaşım ve sanayi sektörleri ile ilgili olacaktır. Ayrıca uzayla ilgili planlamanın iyileştirilmesine ait uyum teknolojileri ve yöntemler iklim değişikliğine olan adaptasyonu artıracaktır.
(ii) Ek-1'deki Taraflar, 7. Maddeye göre ulusal programlarını dahil ederek bu Protokoldeki faaliyetle ilgili bilgileri beyan edecektir; Diğer Taraflar, bir Tarafın iklim değişikliği ve olumsuz etkilerinin ifade edilmesine katkıda bulunduğuna inandığı önlemleri içeren programlarla ilgili ve sera gazı emisyonlarındaki artışın azaltılması ile çökme yoluyla uzaklaşmaların artırılması, kapasite oluşturma ve adaptasyon önlemlerini içeren bilgileri ulusal bildirimlerine dahil etmeye çalışacaklardır.
3. (c) Özellikle gelişmekte olan ülkelerde çevre konusunda önemli teknolojilerin, know-how'ların, uygulamaların ve iklim değişikliği ile ilgili süreçlerin geliştirilmesi, uygulanması ve dağıtımına dair etkin yöntemler ile buna ilaveten kamunun sahip olduğu veya ülkede mevcut çevre konusundaki önemli teknolojilerin etkin transferi için gerekli olan politika ve programların belirlenmesi ve çevre konusunda önemli teknolojileri transfer etme, onlara ulaşımı artırma ve desteklemek için özel sektöre bir ortam oluşturma hususlarının teşvik edilmesinde işbirliği yapmak ve uygun görülürse, bunların transferini veya bunlara ulaşılmasını teşvik etmek, sağlamak ve finanse etmek için uygulanabilir adımlar atmak
4. (d) Bilimsel ve teknik araştırmalarda işbirliği yapmak; iklim sistemi, iklim değişikliğinin olumsuz etkileri ve farklı tepki stratejilerinin ekonomik ve sosyal sonuçlarına dair belirsizlikleri azaltmak için veri arşivleri ile sistematik gözlem sistemlerinin geliştirilmesini ve sürdürülmesini teşvik etmek ve sözleşmenin 5. Maddesini göz önünde tutarak, uluslar arası ve hükümetler arası çabalara, programlara, araştırma ve sistematik gözlem konularındaki oluşumlara katılma imkanlarının ve içsel kapasitelerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesini desteklemek;

5. (e) Uluslar arası düzeyde, uygun olan yerlerde mevcut grupları kullanarak, özellikle gelişmekte olan ülkeler için ulusal kapasite oluşumunun güçlendirilmesi, bilhassa insan ve kurumsal kapasitelerinin ve bu alanda uzman olarak yetişecek personelin değişimi ve görevlendirilmesi konularında işbirliği yapmak ve destek sağlamak; iklim değişikliği ile ilgili bilgilere halkın ulaşımını ve ulusal düzeyde bir kamu bilincinin oluşumunu sağlamak. sözleşmesin 6. Maddesi dikkate alınarak, Sözleşmedeki ilgili gruplar vasıtasıyla bu faaliyetlerin yürütülmesi için uygun yöntemler geliştirilecektir.
6. (f) Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarına göre, bu madde takip edilerek yürütülen program ve faaliyetlerle ilgili bilgileri ulusal bildirimlerine dahil etmek;
7. (g) sözleşmenin 4. Maddesinin 8. Paragrafına göre bu maddedeki taahhütlerin yerine getirilmesi hususunda gereken özeni göstermek.

11. MADDE

1. 10. Maddenin yürütülmesinde, Taraflar sözleşmesin 4. Maddesinin 4.,5.,7.,8. ve 9. Paragraflarındaki koşulları dikkate alacaklardır.
2. Sözleşmenin 4. Maddesinin 3. Paragrafındaki ve 11. Maddesindeki şartlara göre ve sözleşmenin mali mekanizmasını işletiminin havale edildiği kuruluş veya kuruluşlar aracılığıyla sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafının yürütülmesi çerçevesinde, gelişmiş taraf ülkeler ve sözleşmenin Ek-II kısmındaki diğer gelişmiş taraf ülkeler aşağıdaki hususları yerine getireceklerdir:

(a) 10. Maddenin (a) alt paragrafında yer alan sözleşmenin 4. Maddesinin 1(a) paragrafındaki mevcut taahhütlerin yürütülmesinde yol kat edilirken, gelişmekte olan taraf ülkelerce yapılan ve önceden kararlaştırılmış tüm masrafların karşılanması için yeni ve ilave mali kaynaklar sağlamak;

(b) Ayrıca, 10. Maddede yer alan ve bu maddeye göre sözleşmenin 11. Maddesinde atıfta bulunulan uluslar arası kuruluş veya kuruluşlarla gelişmekte olan bir taraf ülke arasında kararlaştırılan, sözleşmenin 4. Maddesinin 1. Paragrafındaki mevcut taahhütlerin yürütülmesinde aşama kaydetme hususunda belirlenen tüm ilave masrafların karşılanması için gelişmekte olan taraf ülkelere ihtiyaç duyulan mali kaynakları teknoloji transferi de dahil olmak üzere sağlamak.

Bu mevcut taahhütlerin yerine getirilmesinde para akışındaki yeterlilik ve önceden tahmin edebilme ihtiyacı ve gelişmiş taraf ülkeler arasında paylaşılan sorumluluğun önemi dikkate alınacaktır. Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarındaki ve bu protokolün kabulünden önce alınanlardaki de dahil olmak üzere sözleşmenin mali mekanizmasının işletilmesi görevi verilen kuruluş veya kuruluşlara ait esaslar, bu paragraftaki koşullara gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

3. Gelişmiş taraf ülkeler ve sözleşmenin Ek-II kısmında yer alan diğer gelişmiş taraflar ayrıca, iki yönlü , bölgesel ve çok yönlü kanallar vasıtasıyla 10. Maddenin yürütülmesi için gerekli mali kaynakları, kendileri bundan faydalanan gelişmekte olan ülkelere sağlayabilirler.

12. MADDE

1. Temiz Kalkınma Süreci burada tanımlanmaktadır.
2. Temiz Kalkınma Sürecinin amacı Ek-1'de yer almayan Tarafların sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirme ve sözleşmenin nihai amacına katkıda bulunma hususunda

desteklemek ile Ek-1'deki Tarafları 3. Maddedeki ölçülen emisyon azaltımı ve azaltım taahhütleri ile ilgili uyumluluğu gerçekleştirme hususunda desteklemek olacaktır.

3. Temiz Kalkınma Süreci altında:

(a) Ek-1'de yer almayan ülkeler, sonuçta onaylanmış emisyon indirimleri elde edilen proje faaliyetlerinden yararlanacaktır;

(b) Ek-1'deki Taraflar, Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca belirlendiği şekliyle, 3. Maddedeki ölçülen emisyon sınırlandırması ve azaltım taahhütleri kısmı ile uyumluluğa katkıda bulunmak için bu proje faaliyetlerinden elde edilen onaylı emisyon azaltımlarını kullanabilirler.

4. Temiz Kalkınma Süreci bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının yetkisi ve rehberliğine tabi olacak ve Temiz Kalkınma Süreci yönetim kurulun tarafından idare edilecektir.
5. Her bir proje faaliyetinden elde edilen emisyon azaltımları, Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca tasarlanacak işlevsel kuruluşlar tarafından aşağıdaki hususlar esas alınarak onaylanacaktır:

(a) Müdahil Taraflardan her birince tasvip edilen gönüllü katılım;

(b) İklim değişikliğinin azalması ile ilgili gerçek, ölçülebilir ve uzun vadeli faydalar;

(c) Onaylı proje faaliyetlerinin olmadığı durumda gerçekleştirilene ilaveten emisyonlardaki azalmalar,

6. Temiz Kalkınma Süreci gerektiğinde, onaylı proje faaliyetleri ile ilgili para teminin düzenlenmesine yardım edecektir.
7. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, proje faaliyetlerinin bağımsız olarak dinlenmesi ve teyit edilmesi yoluyla şeffaflık, etkinlik ve sorumluluğu sağlamak amacına yönelik usul ve süreçleri ilk oturumunda titizlikle oluşturacaktır.
8. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, uyum masraflarını karşılamak için iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine özellikle hassas olan gelişmekte olan ülkeleri desteklemek gibi idari masrafların karşılanmasında kullanılan, onaylı proje faaliyetlerinden elde edilen gelirlerin bir kısmını temin edecektir.
9. Yukarıda 3. Paragrafta sözü geçen faaliyetler ve onaylı emisyon azaltımlarının elde edilmesi dahil olmak üzere, Temiz Kalkınma Sürecine katılım özel ve/veya kamu kuruluşlarını kapsayabilir ve Temiz Kalkınma Süreci Yönetim Kurulunca sağlanan rehberliğin tamamına tabi olacaktır.
10. 2000 yılından ilk taahhüt döneminin başlamasına kadar olan dönem boyunca elde edilen onaylanmış emisyon azaltımları, ilk taahhüt dönemindeki uyumluluğu başarma hususunda destek sağlamak amacıyla kullanılabilir.

13. MADDE

1. Sözleşmenin en yüksek mercii olan Taraflar Konferansı, Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayacaktır.
2. Bu protokole taraf olmayan ancak Sözleşmeye katılan taraflar, Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının herhangi bir toplantısının işlemlerinde gözlemci sıfatıyla yer alabilirler. Taraflar Konferansı bu protokoldeki tarafların toplanmasını sağladığında, Bu Protokoldeki kararlar yalnızca bu protokole taraf olanlar tarafından alınacaktır.

3. Taraflar Konferansı bu protokoldeki tarafların toplanmasını sağladığında, sözleşmedeki bir tarafı temsil eden ancak o anda bu protokole taraf olmayan Taraflar Konferansı Bürosunun bir üyesi bu protokole taraflar arasından olan ve onların seçeceği yardımcı bir üye ile yer değiştirecektir.
4. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı bu protokolün yürütülmesini düzenli olarak gözden geçirecek ve etkin yürütmeyi teşvik etmek için gerekli kararları kendi emri ile alacaktır. Bu protokole kararlaştırılan işlevler ve aşağıdaki hususlar gerçekleştirilecektir:
 - (a) Bu protokolün koşullarına göre mevcut bilgilerin tamamı esas alınarak, Taraflarca bu protokolün yürütülmesi, sözleşmenin gerçekleştirilmekte olan amacına doğru kaydedilen ilerleme derecesi ile kümülatif etkileri gibi özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri ve bu protokole göre alınan önlemlerin genel etkilerini değerlendirmek;
 - (b) sözleşmenin amacı, yürütülmesinde elde edilen tecrübe ile bilimsel ve teknolojik bilginin gelişimi ışığında, sözleşmenin 4. Maddesinin 2(d) paragrafı ve 7. Maddesinin 2. Paragrafında istenen görüşlerle ilgili uygun değerlendirmeler yaparak bu protokoldeki Tarafların yükümlülüklerini periyodik olarak incelemek ve bu hususta protokolün yürütülmesine dair düzenli raporları görüşmek ve bir karara varmak;
 - (c) Tarafların farklılık gösteren koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ile bu protokoldeki taahhütlerinin her birini dikkate alarak, iklim değişikliği ve etkileri ile ilgili Tarafların kabul ettiği önlemlere dair bilgi alışverişini teşvik etmek ve sağlamak;
 - (d) İki veya daha fazla Tarafın talebi üzerine, Tarafların farklılık gösteren koşulları, sorumlulukları ve kabiliyetleri ile bu protokoldeki taahhütlerinin her birini dikkate alarak, iklim değişikliği ve etkileri ile ilgili Tarafların kabul ettiği önlemlerin koordinasyonunu sağlamak;
 - (e) Taraflar Konferansı'nın ilgili kararlarını göz önünde tutarak ve bu protokolün şartları ve sözleşmenin amacına uygun olarak, Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı'na bu protokolün etkin yürütülmesine dair mutabık kalınacak karşılaştırmalı yöntemlerin geliştirilmesini ve periyodik tasfiyesini teşvik etmek ve bu hususta rehberlik yapmak;
 - (f) Bu protokolün yürütülmesi için gerekli herhangi bir hususta tavsiyelerde bulunmak;
 - (g) 11. Maddenin 2. Paragrafına göre ilave mali kaynakları harekete geçirmeye çalışmak;
 - (h) Bu protokolün yürütülmesi için gerekli olduğu kabul edilen yardımcı grupları teşkil etmek;
 - (i) Uygun görüldüğünde, yetkili uluslararası örgütler, hükümetler arası ve sivil toplum gruplarının hizmetleri ve işbirliğini, ayrıca bunların sağladığı bilgileri kullanmak ve araştırmak;
 - (j) Bu protokolün yürütülmesinde ihtiyaç duyulabilen diğer işlevleri denemek ve Taraflar Konferansı kararı sonucunda ortaya çıkan bir hususu değerlendirmek.
5. Sözleşme gereğince uygulanan mali işlemler ve Taraflar Konferansı'nın prosedür kuralları bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı'nın oybirliği ile başka bir karar vermesi durumu hariç bu protokole, gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.
6. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı'nın ilk oturumu, bu protokolün yürürlüğe girme tarihinden sonra planlanan Taraflar Konferansı'nın ilk oturumu ile birlikte Sekreteryaya tarafından toplanacaktır. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı'nın daha sonraki olağan oturumları her yıl ve bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı'na başka

türlü karar alınmadıkça Taraflar Konferansı'nın olağan oturumları ile birlikte yapılacaktır.

7. Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının olağanüstü oturumları, Tarafların en aza üçte birinin desteklemesi ve Sekreteryaya tarafından bu talebin Taraflara 6 ay içinde bildirilmesi şartıyla, bir Tarafın yazılı talebi veya Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansınca gerekli sayılan diğer zamanlarda toplanacaktır.
8. Sözleşmeye taraf olmayan üye ülke veya gözlemciler gibi, Birleşmiş Milletler, uzman ajansları ve Uluslar arası Atom Enerjisi Ajansı, bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı oturumlarında gözlemci sıfatıyla temsil edilebilirler. Bu protokolün içerdiği hususlarda uzmanlaşmış olan ve bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı oturumunda gözlemci olarak temsil edilme talebini Sekreteryaya'ya bildiren ulusal, uluslar arası, kamu veya sivil toplum grupları veya ajanslarından biri, mevcut taraflardan en az üçte birinin itirazı olmadığı sürece oturuma kabul edilebilirler. Gözlemcilerin kabulü ve katılımı yukarıdaki 5. Paragrafta atıfta bulunulduğu şekliyle prosedür kurallarına tabi olacaktır.

14. MADDE

1. Sözleşmenin 8. Maddesinde oluşturulan Sekreteryaya, bu protokolün Sekreteryası olarak hizmet verecektir.
2. Sekreteryanın işlevlerine dair sözleşmenin 8. Maddesinin 2. Paragrafı ve Sekreteryayı işlevsel kılmak için yapılan düzenlemelere dair sözleşmenin 8. Maddesinin 3. Paragrafı, gerekli değişiklikler yapılmış olarak bu protokole uygulanacaktır.

15. MADDE

1. Sözleşmenin 9. ve 10. Maddeleri gereği kurulan Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubu ve Yürütme Yardımcı Grubu, sırasıyla bu protokolün Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubu ve Yürütme Yardımcı Grubu olarak hizmet verecektir. Sözleşmede bu iki grubun işlevselliğine dair şartlar gerekli değişiklikler yapılmış olarak bu protokole uygulanacaktır. Bu protokoldeki Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubu ile Yürütme Yardımcı Grubu toplantılarının oturumları, sırasıyla sözleşmenin Bilimsel ve Teknik Tavsiye Yardımcı Grubu ile Yürütme Yardımcı Grubu toplantıları ile birlikte yapılacaktır.
2. Bu protokole taraf olmayan ancak Sözleşmeye katılan Taraflar, yardımcı grupların herhangi bir oturum işlemlerine gözlemci olarak katılabilirler. Yardımcı gruplar, bu protokoldeki yardımcı gruplar olarak hizmet verdiğinde bu protokoldeki kararlar yalnızca bu protokole katılan Taraflarca alınacaktır.
3. Sözleşmenin 9. ve 10. Maddeleri gereğince kurulan yardımcı gruplar bu protokolle ilgili konularda işlevlerini yerine getirdiklerinde, Sözleşmedeki bir tarafı temsil eden ancak o anda bu protokole taraf olmamış, yardımcı gruplar bürosundan herhangi bir üye bu protokoldeki Taraflar arasından ve bunların seçeceği ilave bir üye ile yer değiştirecektir.

16. MADDE

Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı, Taraflar Konferansı'nın almış olduğu ilgili kararlar ışığında sözleşmenin 13. Maddesinde atıfta bulunulan çok yönlü istişari süreci, mümkün olduğunda hemen uygun şekilde değiştirecek ve

bu protokole yapılan başvuruyu değerlendirecektir. Bu protokole uygulanabilen çok yönlü herhangi bir istişari süreç, 18. Maddeye göre oluşturulan prosedür ve mekanizmaları önyargısız olarak işletecektir.

17. MADDE

Taraflar Konferansı özellikle emisyon ticareti ile ilgili doğrulama, bildirme ve yükümlülüğe dair ilgili esasları, usulleri, kuralları ve tüzükleri tanımlayacaktır. Ek-B'deki Taraflar 3. Maddedeki taahhütlerini yerine getirmek amacıyla emisyon ticaretine katılabilirler. Böyle bir ticaret, o maddedeki ölçülen emisyon sınırlandırması ve azaltım taahhütlerini karşılamak için olan ülke içi faaliyetleri tamamlayıcı olacaktır.

18. MADDE

Bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansı; sebep, tip, derece ve uygunsuzluk sıklığını dikkate alarak sonuçları gösteren listelerin geliştirilmesi vasıtasıyla, bu protokolün şartlarıyla uyumsuzluk gösteren olguları saptamak ve ifade etmek için uygun ve etkin prosedür ve mekanizmaları ilk oturumunda onaylayacaktır. Bu maddedeki bağlayıcı sonuçların gerektirdiği prosedür ve mekanizmalar bu protokole yapılan bir değişiklikle kabul edilecektir.

19. MADDE

Tartışmaların halledilmesine ilişkin sözleşmenin 14. Maddesindeki şartlar, bu protokole gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

20. MADDE

1. Taraflardan biri bu protokolle ilgili bir düzeltme önerisinde bulunabilir.
2. Bu protokole dair düzeltmeler bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının olağan oturumunda kabul edilecektir. Bu protokole dair önerilen düzeltme metni, kabulü için önerilen toplantı tarihinden en az 6 ay önce Sekreteryaya tarafından Taraflara bildirilecektir. Sekreteryaya ayrıca Sözleşmeye imza koyanlara, Taraf olanlara ve bilgi için Depositary(vedia alan)' e önerilen düzeltme metnini gönderecektir.
3. Taraflar oybirliği ile bu protokole dair önerilen düzeltme hususunda bir anlaşmaya varmak için her türlü çabayı harcayacaklardır. Oybirliğine ilişkin tüm çabalar boşa çıkarsa ve bir anlaşmaya varılamazsa, son çare olarak düzeltme toplantıda bulunan ve oy kullanan Tarafların dörtte üçünün çoğunluk oyu ile kabul edilecektir. Kabul edilen düzeltmeler Sekreteryaya tarafından Tarafların tamamının kabul etmesi için Depositary'e dağıtılmak üzere iletilecektir.
4. Düzeltmeye dair kabul belgeleri Depositary'e tevdi edilecektir. Yukarıdaki 3. Paragrafa göre kabul edilen bir değişiklik, bu protokoldeki Tarafların en az dörtte üçü tarafından kabul edildiğine dair belgelerin Depositary tarafından alınma tarihinden itibaren doksanıncı günde kabul eden Taraflar için yürürlüğe girecektir.
5. Diğer bir taraf için bu değişiklik, söz konusu düzeltmenin kabul belgesinin o tarafça Depositary'e tevdi tarihinden itibaren doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.

21. MADDE

1. Bu protokolün ekleri onun tamamlayıcı bir kısmı olup, başka türlü açık bir şekilde şart koşulmadıkça bu Protokole yapılan bir atıf aynı zamanda onun herhangi bir ekine de atıf yapıldığı anlamına gelecektir. Bu protokolün yürürlüğe girmesinden sonra kabul edilen bir Ek; bilimsel, teknik, prosedüre ait veya idari özellik taşıyan ve açıklayıcı mahiyette olan listeler, formlar veya diğer bir materyalle sınırlı olacaktır.
2. Taraflardan biri bu protokolün eklerine ilişkin önerilerde bulunabilir ve bu protokolün ekleri için değişiklikler önerebilir.
3. Bu protokolün ekleri ve bu protokolün eklerine dair değişiklikler bu Protokoldeki tarafların toplanmasını sağlayan Taraflar Konferansının olağan oturumunda kabul edilecektir. Önerilen ek veya eke yapılacak değişiklik metni, kabul için önerilen toplantı tarihinden en az 6 ay önce Sekreteryaya tarafından Taraflara bildirilecektir. Sekreteryaya ayrıca, önerilen ek veya eke yapılacak değişiklik metnini Sözleşmeye katılan Taraflara ve imza koyanlara, bilgi için de Depositary'ye bildirecektir.
4. Taraflar, önerilen yeni bir ek veya eke yapılacak değişiklik hususunda oybirliği ile bir anlaşmaya varmak için her türlü çabayı sarf edecektir. Şayet tüm gayretler boşa çıkarsa ve anlaşmaya varılamazsa ek veya eke yapılacak değişiklik son çare olarak toplantıda bulunan ve oy kullanan Tarafların dörtte üçünün çoğunluk oyu ile kabul edilecektir. Kabul edilen ek veya eke yapılan düzeltme, Sekreteryaya tarafından Depositary'ye tüm tarafların akseptansları için dağıtılmak üzere iletilecektir.
5. Yukarıdaki 3. ve 4. Paragraflara göre kabul edilmiş olan Ek-A veya Ek-B'nin dışındaki diğer ek veya eke ait düzeltme, ek veya eke ait düzeltmenin kabul edilmediğinin zamanında yazılı olarak Depositary'ye bildiren Taraflar dışında, ek veya eke ait düzeltmeyi kabul eden Taraflara Depositary tarafından iletme tarihinden altı ay sonra bu protokole katılan Tarafların hepsi için yürürlüğe girecektir. Ek veya eke ait düzeltme, kabul etmediğine dair bildirimini geri çeken Taraflar için, bu bildirim Depositary tarafından alınış tarihinden sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.
6. Ek veya eke ait düzeltmenin kabulü bu protokole dair bir değişiklik içerirse, bu ek veya eke ait düzeltme bu protokole ilişkin değişikliğin yürürlüğe girdiği zamana kadar geçerli olmayacaktır.
7. Bu protokoldeki Ek-A ve Ek-B'ye ilişkin değişiklik, Ek-B'ye ait bir değişiklik yalnızca ilgili Tarafın yazılı muvafakatı ile kabul edilmiş olması şartıyla, içeriği 20. Maddede belirlenen prosedüre göre kabul edilecek ve yürürlüğe girecektir.

22. MADDE

1. Taraflardan her birinin aşağıdaki 2. Maddede özellikleri belirtilenler dışında bir oy hakkı vardır.
2. Yetkili oldukları hususlarda, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütleri bu protokole taraf olan kendi üyelerinin sayısına eşit miktarda oy kullanma hakkına sahip olacaklardır. Böyle bir örgüt, kendisine üye ülkelerden biri kendi hakkını kullanmak isterse o ülke adına oy kullanma hakkı olmayacaktır ve tersi durum da söz konusudur.

23. MADDE

Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği bu protokolün Depositary (Vedia alan)' si olacaktır.

24. MADDE

1. Bu protokol imzaya açılacaktır ve Sözleşmeye taraf olan ülkeler ve bölgesel ekonomik entegrasyon örgütlerince onaylama, kabul veya tasvibe tabi olacaktır. New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde 16 Mart 1998'den 15 Mart 1999'a kadar imzaya açık kalacaktır. Bu protokol imzaya kapandığı günden itibaren bir ülkenin bu protokole katılımına açıktır. Onaylama, kabul, tasvip veya katılım belgeleri Depositary'e tevdi edilecektir.
2. Üye ülkelerinden biri Taraf olmadan, bu protokolde taraf haline gelen bir bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü bu protokoldeki tüm yükümlülüklerle bağlı olacaktır. Bu örgütlerin bir veya daha fazla üye ülkesinin bu protokole taraf olması durumunda, örgüt ve üye ülkesi bu protokoldeki yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda kendi sorumluluklarına göre karar verecektir. Böyle durumlarda, örgüt veya üye ülkelere bu protokoldeki haklarını aynı zamanda kullanma hakkı verilmeyecektir.
3. Onaylama, kabul, tasvip veya katılım belgelerinde, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü bu protokolce yürütülen hususlara göre kendi yeterlilik derecesini deklare edecektir. Bu örgütler ayrıca, yeterlilik derecelerinde sonradan meydana gelen bir değişikliği Depositary'e daha sonra Tarafları bilgilendirmek üzere bildirecektir.

25. MADDE

1. Bu protokol Ek-1'deki Tarafların 1990 yılı total karbondioksit emisyonlarının en az % 55 'nin total olarak açıklamasını yapan Ek-1'deki Taraflar dahil edilerek, Sözleşmesindeki 55 Taraftan daha az olmamak üzere onaylama, kabul, tasvip veya katılım belgelerini Depositary'e tevdi ettikleri tarihten sonraki doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.
2. Bu maddenin amaçları doğrultusunda, "Ek-1'deki Tarafların 1990 yılı total karbondioksit emisyonları" sözleşmesinin 12. Maddesine göre yapılan ilk ulusal bildirimlerinde Ek-1'deki Taraflarca bu protokolün kabul tarihinde veya daha önce bildirilen miktar anlamına gelmektedir.
3. Bu protokolü onaylayan, kabul eden veya tasvip eden veya yürürlüğe girdikten sonra 1. Paragrafta sınırları belirlenen şartlara göre, bu protokole uyan her bir ülke veya bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü için, bu protokol onaylama, kabul, tasvip veya katılım belgesinin tevdi tarihini müteakip doksanıncı günde yürürlüğe girecektir.
4. Bu maddenin amacı açısından, bölgesel ekonomik entegrasyon örgütü tarafından tevdi edilen bir belge, örgüte üye ülkelerce tevdi edilenlere ek olarak sayılmayacaktır.

26. MADDE

Bu protokole hiçbir çekince konulamaz.

27. MADDE

1. Bu protokol bir taraf için yürürlüğe girdiği tarihten itibaren üç yıl sonra herhangi bir zamanda, ilgili taraf Depositary'e yazılı bir bildirim sunarak bu protokolden çekilebilir.
2. Böyle bir geri çekilme, çekilme bildiriminin Depositary tarafından alınma tarihinden bir yıl geçtikten sonra veya çekilme bildiriminde belirtilebileceği şekilde daha sonraki bir tarihte etkin olacaktır.
3. Sözleşmeden çekilen bir taraf bu protokolden de çekilmiş olarak kabul edilecektir.

28. MADDE

Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri aynı derecede güvenilir olan bu protokolün aslı Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği'nde kalacaktır.

Bu protokol, belirtilen tarihlerde bu protokolda eklice imzaları olan, tatbiki tam yetkili, imza sahiplerinin huzurunda,

Bin dokuz yüz doksan yedi yılının Aralık ayının on birinci günü Kyoto'da yapıldı.

EK-A

Sera Gazları

Karbondiyoksit (CO₂)

Metan(CH₄)

Nitröz Oksit(N₂O)

Hidroflorokarbonlar (HFCs)

Perflorokarbonlar (PFCs)

Sülfür heksaflorür (SF₆)

Sektörler/Kaynak Kategorileri

Enerji

- Yakıt Yanması
- Enerji endüstrileri
- İmalat endüstrileri ve inşaat
- Ulaşım
- Diğer sektörler
- Diğerleri
- Yakıtlardan kaynaklanan kaçak emisyon
- Katı yakıtlar
- Petrol ve doğal gaz
- Diğerleri
- Endüstriyel işlemler
- Mineral ürünler
- Kimyasal ürünler
- Metal üretimi
- Diğer üretimler
- Halokarbonlar ve sülfür heksaflorürlerin üretimi
- Halokarbonlar ve sülfür heksaflorürlerin tüketimi
- Diğerleri

Çözücü ve diğer ürün kullanımı

Tarım

- Bağırsak fermantasyonu
- Çiftlik gübresi yönetimi
- Çeltik yetiştiriciliği
- Tarımsal topraklar
- Savanaların düzenli bir şekilde yakılması
- Tarımsal kalıntıların tarlada yakılması
- Diğerleri

Atık

- Araziye katı atık boşaltımı
- Atık su muamelesi
- Atık yakma
- Diğerleri

EK-B

Taraf

Ölçülen emisyon sınırlamaları veya azaltım taahhütü (Baz yıl veya dönemin yüzdesi olarak)

Avustralya	108
Avusturya	92
Belçika	92
Bulgaristan*	92
Kanada	94
Hırvatistan*	95
Çek Cumhuriyeti	92
Danimarka	92
Estonya*	92
Avrupa Topluluğu	92
Finlandiya	92
Fransa	92
Almanya	92
Yunanistan	92
Macaristan*	94
İzlanda	110
İrlanda	92
İtalya	92
Japonya	94
Latvia*	92
Liechtenstein	92
Litvanya*	92
Lüksemburg	92
Monako	92
Hollanda	92
Yeni Zelanda	100
Norveç	101
Polonya*	94
Portekiz	92
Romanya*	92
Rusya Federasyonu	100
Slovakya*	92
Slovenya*	92
İspanya	92
İsveç	92
İsviçre	92
Ukrayna*	100
B. Britanya Bir. Krallığı ve Kuzey İrlanda	92
Amerika Birleşik Devletleri	93

*Piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan ülkeler.